Lausunto: E 58/2023 vp
Suurelle valiokunnalle

5.3.2024

SUOMEN LUONTO PANEELI

LUONTOPANEELIN LAUSUNTO KOSKIEN SUOMEN AVAINTAVOITTEITA EU-VAALIKAUDELLE 2024–2029

Luontopaneeli kiittää lausuntamahdollisuudesta koskien Suomen avaintavoitteita EU-vaalikaudelle 2024–2029.

Petteri Orpon hallitusohjelman (Valtioneuvosto 2023) tavoitteena on turvata luontopääoma yhteistyössä, pysäyttää luontokato osana kestävää talouspolitiikkaa ja kääntää yhteiskunnan toiminta luontopositiiviseksi. Hallitus haluaa vahvistaa puhtaan ja monimuotoisen luonnon merkitystä Suomen kilpailuetuna ja suomalaisen elämänlaadun lähteenä ja positiivisista vaikutuksista luontoon halutaan tehdä Suomen vientituote. Suomen kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian luonnoksessa luontopositiivisuudella tarkoitetaan sitä, että luonnon tila olisi vuoteen 2035 mennessä parempi kuin se oli vuonna 2020. Tämän edellytyksenä on luontokadon pysäyttäminen vuoteen 2030 mennessä.

Hallitusohjelman luontotavoitteet mukaan Suomen avaintavoitteisiin

Suomen pääprioriteeteissa näkyy halu tavoitella kestävämpää luonnonvarojen kulutusta kiertotalouden mahdollisuuksien edistämisen kautta sekä pyrkimys päästöjen vähentämiseen puhtaan siirtymän kautta. Luontokadon pysäyttäminen jää prioriteeteissa maininnaksi puhdas ja digitaalinen siirtymä -otsikon alle, vaikka luontokato on tunnistettu niin Suomen hallitusohjelmassa kuin laajalti kansainvälisesti keskeiseksi ihmiskuntaa uhkaavaksi ilmiöksi.

Puhdas ja digitaalinen siirtymä -otsikon alla ensimmäisessä lauseessa tuodaan esiin tarve johdonmukaisiin ilmasto- ja luontopolitiikan toimiin: "Suomi korostaa, että unionissa on jatkettava johdonmukaisesti ilmastonmuutoksen vastaisia ja luonnon monimuotoisuutta vahvistavia politiikkatoimia huomioiden kestävän kehityksen periaatteet". Tämän selkeän tavoitteen asetannan jälkeen luonnon monimuotoisuutta käsitellään tekstissä kuitenkin epämääräisesti. Vaikka luontokato ja ilmastonmuutos kytkeytyvät oleellisesti toisiinsa, ei esimerkiksi metsäluonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen ole ensisijaisesti ilmastonmuutoksen torjuntaa, kuten E-kirjeeseen on kirjattu (”Metsäluonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen on tärkeä osa ilmastonmuutoksen torjuntaa”). Metsäluonnon monimuotoisuutta täytyy Suomessa tukea, jotta pystymme pysäyttämään metsälajien uhanalaistumisen ja turvaamaan Suomen lajiston elinympäristöjä. Luontopaneeli toivookin, että kirjeessä tuotaisiin selkeästi esiin, että luonnon monimuotoisuutta täytyy turvata, jotta luontokato voidaan pysäyttää. Hyvinvoivana metsäluonto turvaa myös maamme huoltovarmuutta ja muutoskestävyyttä. Tekstissä korostuu halu pitää metsäpolitiikka kansallisen päätösvallan piirissä ja huolehtia metsiin liittyvistä elinkeinomahdollisuuksista. Tämä ei ole lähtökohtaisesti ristiriidassa metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisen kanssa, mutta tällä tavalla ilmaistuna tekstissä luontokadon torjuminen ja metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen jäävät reunahuomautusten omaiseen rooliin.

Luontopaneeli toivoo, että Suomen pääprioriteetteihin lisättäisiin selkeämmin mukaan luonnon monimuotoisuuden tukeminen tai ympäristön tilan parantaminen, ja että niitä käsiteltäisiin selkeästi omana osionaan. Myös Itämeren ja vesistöjen suojelun nostaminen Suomen prioriteetteihin olisi luontevaa ja johdonmukaista Suomen hallitusohjelman vesistöjä koskevia tavoitteitakin ajatellen. Päästöjä vähentävät, luonnonvarojen käyttöä hillitsevät ja resurssitehokkuutta parantavat toimet tukevat lähtökohtaisesti luonnon monimuotoisuuden elpymistä, mutta puhtaaseen siirtymään voi liittyä myös haitallisia luontovaikutuksia, jos niitä ei johdonmukaisesti pyritä välttämään. Jotta Suomi ajaa avaintavoitteillaan varmasti kokonaiskestävyyttä ja toteuttaa hallitusohjelman tavoitteita profiloitua luontopolitiikan edelläkävijänä, tulisi prioriteeteissa olla selkeämmin mukana luonnon monimuotoisuuden tukeminen ja ympäristön tilan parantaminen. Suomi on jo EU:n

biodiversiteettistrategian kautta sitoutunut viemään eteenpäin useita luonnon monimuotoisuutta elvyttäviä tavoitteita ja olisi johdonmukaista tuoda luontotavoitteet mukaan myös EU:n strategista agendaa koskeviin prioriteetteihin.

Energiatehokkuus voi johtaa energiankulutuksen pienenemiseen

On hyvä, että Puhdas ja digitaalinen siirtymä -tavoitteeseen on nostettu mukaan energiatehokkuuden edistäminen. Energiatehokkuus voi johtaa energiankulutuksen vähenemiseen, mikä osaltaan hillitsee energiantuotantoon tarvittavien luonnonvarojen käyttöä. Tämä tukee sekä ilmasto- että luontotavoitteita. Lause "Suomen näkemyksen mukaan energiatehokkuustavoitteiden tulisi ensisijaisesti palvella päästöjen vähentämistä kulutuksen rajoittamisen sijaan", on näihin tavoitteisiin nähden hieman erikoinen. Energiatehokkuus toki palvelee päästöjen vähentämistä, mutta myös tehokkuuden myötä tapahtuva energian kulutuksen pieneneminen on monesta näkökulmasta toivottavaa kehitystä. Yksityiskohtana olisi hyvä, että termi “ilmastonmuutoksen vastaisia” voisi myös tarkentaa kattamaan ilmastonmuutoksen hidastamista/hillitsemistä ja sopeutumista ilmastonmuutokseen.

Luontokadon torjuminen on keskeistä huoltovarmuudelle

Suomi haluaa ajaa kokonaisturvallisuusajattelua ja suomalaista huoltovarmuuskonseptia EU-tasolla. Huoltovarmuuden turvaaminen edellyttää, että osana varautumista ja huoltovarmuuden vahvistamista turvataan ja vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta niin suojelualueilla kuin maataloudessa, metsätaloudessa ja rakennetuilla alueilla. Luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen estämisen tulisi olla huoltovarmuustyön keskiössä, koska luontokato – kuten myös ilmastonmuutos – ovat juurisyitä monille Suomen huoltovarmuuden riskitekijöille. Luontopaneeli toivoo, että kokonaisturvallisuutta käsittelevään tavoitteeseen nostettaisiin mukaan myös tämä näkökulma. Muun muassa muuttoliikettä koskevissa osioissa on hyvä huomata, että ilmastonmuutoksen ja luontokadon negatiiviset vaikutukset tulevat yhä useammin olemaan paikallisten kriisien ja konfliktien juurisyinä sekä muuttoliikkeen taustalla ympäristöpakolaisuutena.

Suurpetoja koskevaa sääntelyä osana avaintavoitteita harkittava

Kokonaisturvallisuutta käsittelevän kappaleen alla viimeisenä lauseena on ”Suomi edistää suurpetoja, erityisesti sutta, koskevan sääntelyn kehittämistä vastaamaan paremmin kantojen nykyistä tilaa.” Jää epäselväksi, mitä tavoitetta Suomi haluaa konkreettisemmin tällä lauseella ajaa. Luontopaneeli haluaa muistuttaa, että Suomen susikannassa on havaittu huolestuttavaa geneettisen monimuotoisuuden heikentymistä jo yli kymmenen vuotta. Geneettinen monimuotoisuus on edellytys sille, että laji säilyttää kykynsä sopeutua ympäristön muutoksiin pitkällä aikavälillä. Suomen susipopulaatio on jakautunut kahteen osapopulaatioon ja Luonnonvarakeskus on tutkimuksessaan todennut, että susikannan geneettistä elinvoimaisuutta parantaisi susien tasaisempi esiintyminen Suomessa. Luontopaneeli katsoo, että suurpetoja koskeva sääntely ei ole Suomen kokonaisturvallisuuden kannalta olennainen nosto EU:n vaalikauden avaintavoitteeksi ja toivoo, että mainittu epämääräinen lause poistettaisiin.

Selkeä EU-sääntely luo ennustettavaa investointiympäristöä

Luontopaneeli toivoo, että lauseesta "Suomen tavoitteena on parempi ja vähäisempi EU-sääntely", poistettaisiin sana "vähäisempi". E-kirjeessä peräänkuulutetaan myös ennustettavuutta ja suotuisaa investointiympäristöä. EU-sääntely on oleellista ennakoitavan ja reilun investointiympäristön luomisessa ja kestävien elinkeinojen mahdollistamisessa ja turvaamisessa. Elinkeinoelämä on esimerkiksi laajalti tukenut EU:n yritysvastuudirektiiviä ja toivonut selkeitä pelisääntöjä, joilla varmistetaan, että investoinneissa ja yritystoiminnassa toteutuu sosiaalinen ja ympäristövastuu.

Sääntelyssä ennakoitavuus ja selkeys ovat yleisesti hyvinä pidettyjä tavoitteita. Vähäisemmän sääntelyn tavoittelemiseen liittyy selkeitä riskejä, jotka voivat toteutuessaan luoda Eurooppaan epävarmuutta ja investointejakin haittaavaa epäselvää, aukollista tai päällekkäistä sääntelyä. Vähäisempi sääntely ei aina tarkoita selkeämpää sääntelyä, vaan se voi tarkoittaa myös yleisempää sääntelyä, jonka tarkempi sisältö jää tuomioistuinten päätettäväksi. Pitkät prosessit oikeustilan selkiyttämiseksi ovat ennakoitavuudelle ja oikeusvarmuudelle haitaksi, minkä myös elinkeinoelämä on todennut. Suomen kannattaisi siis ensisijaisesti pyrkiä EU-sääntelyn laadun ja selkeyden parantamiseen ja siihen, että jäsenmaiden erityispiirteet vaikuttavat sääntelyyn jo sen valmisteluvaiheessa.

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Juha Aalto, Christoffer Boström, Kari Hyytiäinen, Janne S. Kotiaho, Ilona Laine, Heikki Mykrä, Tiina Onkila, Minna Pappila, Tiina Paloniitty, Outi Silfverberg, Ilari E. Sääksjärvi ja Lili-Ann Wolff.

Viitattu kirjallisuus:

Mäntyniemi, Samu; Valtonen, Mia; Helle, Inari; Johansson, Helena; Ponnikas, Suvi; Nivala, Vesa; Harmoinen, Jenni; Herrero, Annika; Heikkinen, Samuli; Kvist, Laura; Aspi, Jouni; Kojola, Ilpo; Holmala, Katja (2022). Suomen susikannan suotuisan suojelutason viitearvojen määrittäminen: Loppuraportti 2022. Luonnonvarakeskus.

Valtioneuvosto 2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58, Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma.